YMPÄRISTÖMINISTERIÖ	**LUONNOS**	**K 3/2019 vp Hallituksen vuosikertomus 2018, K 13/2019 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2018 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta**
Teppo Lehtinen, rakennusneuvos	4.11.2019	Tarkastusvaliokunta 6.11.2019

TERVEET TILAT 2028 –YMPÄRISTÖMINISTERIÖN TOIMET

Terveet tilat 2028 -ohjelma (TT2028) toimii seitsemällä toimenpidealueella (TP1-TP7):

1. *Toimet julkisten rakennusten kunnon selvittämiseksi ja Terveet tilat -toimintamallin kehittämiseksi*
2. *Vuorovaikutus ja viestintä*
3. *Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen (Kansallinen sisäilma- ja terveysohjelma/THL, STM)*
4. *Rakentamiseen, kiinteistöjen käyttöön ja ylläpitoon liittyvien prosessien vahvistaminen*
5. *Terveen rakentamisen hankinta- ja omistuspalveluiden vahvistaminen*
6. *Osaamisen arviointi ja tarvittavat päivitykset*
7. *Ohjelman toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta.*

Ympäristöministeriö osallistuu TT2028-ohjelman toteutukseen kaikilla toimenpidealueilla lukuunottamatta toimenpidealuetta TP3, jota toteutetaan pääasiassa Kansallisella sisäilma- ja terveysohjelmalla. Ministeriöllä on edustus ohjelman johtoryhmässä. YM-toimet painottuvat toimenpidealueisiin TP4-TP6.

Vuosien 2018-2020 aikana ympäristöministeriö on toteuttanut ja jatkaa toimenpiteitä sekä käynnistää uusia toimenpiteitä seuraavien asiakokonaisuuksien puitteissa:

- Rakentamisen kosteudenhallintaan liittyvä kehittäminen, ohjaus, neuvonta ja koulutus (TP4, TP6)
    - Kokonaisuus pitää sisällään mm. Kuivaketju10-toimintamalliin liittyvää viestintää ja koulutusta sekä rakennustyömaan kosteudenhallintakoulutukseen liittyvää kehitystyötä. Työtä tehdään yhteistyössä mm. RALAn sekä muiden kiinteistö- ja rakennusalan järjestöjen ja koulutustahojen kanssa.
    - Osaamista kehitetään mm. tuottamalla AMK-koulutukseen rakennusfysiikan oppimateriaalia.
- Rakennusten kunnon arviointiin ja korjaustarpeiden arviointiin liittyvä osaamisen lisääminen (TP4)
    - Kokonaisuus pitää sisällään mm. oppaiden päivitystyötä sekä koulutusta julkaistavista oppaista. Kosteus- ja mikrobivaurioituneen rakennuksen korjaus –opas (Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:18) on julkaistu syyskuussa 2019. Opas sai vuoden kosteusturvallisuuspalkinnon vuosittaisilla rakennusfysiikan päivillä.

- Hyvien kiinteistön huolto- ja ylläpitokäytäntöjen kehittäminen digitaalisessa toimintaympäristössä (TP4)
- Tietämyksen lisääminen rakennustuotteiden, pintamateriaalien ja kalusteiden haitallisista aineista (TP4)
- Strategisen kiinteistönhallinnan kehittäminen (TP4)
- Viestintä toimintatapojen ja tiedon jalkauttamiseksi (TP1, TP7)
    - Hometalkoot.fi-sivuston ylläpito (Hengitysliitto ry)

Ympäristöministeriölle on osoitettu TT2028-ohjelman yhteiseltä momentilta määrärahoja seuraavasti vuonna 2018 100 000 euroa ja 2019 125 000 euroa.

ARVIO EDUSKUNNAN KANNANOTON TOTEUTUMISESTA (EK 5/2013 VP – M 5/2013 VP – TRVM 1/2013, VOIMASSA OLEVAT KANNANOTTOKOHDAT 1, 3, 4, 5, 7, 8, 11)

Viite: Rakennusten kosteus- ja homeongelmat EK 5/2013 – M 5/2013 – TrVM 1/2013 – TRO 1/2011 vp

Ohessa arvio tilanteesta 4.11.2019 eri ministeriöiden kommenttien mukaan (STM, OKM, OM, YM, VnK) mukaan:

1. Rakentamisen ohjauksen ja neuvonnan uudistaminen kosteuden hallitsemiseksi

> ***Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin rakentamisen ohjauksen ja neuvonnan uudistamiseksi, koska nykyinen ohjausjärjestelmä ei toimi. Tässä yhteydessä tulee saada aikaiseksi toimiva rakennusten elinkaaren aikainen ja rakentamisen kosteudenhallintaa koskeva keskitetty valtion ohjaus- ja neuvontajärjestelmä. Nykyisistä viranomaisista tehtävän hoitoon soveltuisivat esimerkiksi ARA tai yksi ELY-keskuksista.***

Kosteuden hallintaa on edellisellä vaalikaudella merkittävästi tehostettu uusien rakentamismääräysten kautta. Rakennusten kosteusteknisestä toimivuudesta annettu asetus (782/2017) edellyttää rakennushankkeen kosteudenhallintaselvitystä. Asetuksen tarkoittaman kosteudenhallintakoordinaattorin tehtävänä on varmistaa kosteudenhallintaselvityksen mukaisten toimien toteutuminen. Yhdessä rakennusalan lukuisten järjestöjen kanssa on rakennusvalvonnan ja ympäristöministeriön toimesta kehitetty Kuivaketju 10 –toimintamalli. Lisäksi asetus edellyttää erillistä työmaan kosteudenhallintasuunnitelmaa.

Osana maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistusta selvitetään niin julkisen rakennusvalvonnan järjestämistä kuin rakennuksen elinkaarikysymyksiä.

3. Rakennusten terveellisyys ja rakennusalan pätevyysvaatimukset

> ***Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa jo nyt käynnissä olevissa maankäyttö- ja rakennuslain sekä rakentamismääräyskokoelman muutosten valmistelussa rakennusten terveellisyyden paremmin huomioon. Valmisteluun tulee sisältyä myös selkeät rakennusalan pätevyysvaatimukset, joiden avulla parannetaan alan osaamista ja lisätään pätevien asiantuntijoiden määrää. Pätevyysvaatimusten tulee olla myös yhdenmukaisia terveydensuojelua ja työsuojelua koskevien säädösten kanssa.***

Rakennusten terveellisyys on otettu huomioon vuosina 2013, 2014 ja 2015 voimaantulleissa maankäyttö- ja rakennuslain muutoksissa ja niiden nojalla annetuissa uusissa säädöksissä. Ympäristöministeriön asetukset rakennusten kosteusteknisestä toimivuudesta (782/2017), rakennusten vesi- ja viemärilaitteistoista (1047/2017) sekä sisäilmastosta ja ilmanvaihdosta (1009/2017) tulivat voimaan 1.1.2018. Rakennusalan pätevyysvaatimuksia tarkastellaan maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen yhteydessä.

Terveydensuojelua koskevista pätevyysvaatimuksista on säädetty sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (545/2015). Mikäli terveydensuojeluviranomainen tarvitsee asunnon tai muun oleskelutilan sisäilmaongelmien selvittämisessä tukea ulkopuoliselta asiantuntijalta, on terveydensuojeluviranomaisen käytettävä ko. asetuksen mukaista pätevää asiantuntijaa. Tällä hetkellä pätevien asiantuntijoiden käyttö on vakiintunut. Päteväksi todettuja asiantuntijoita on yli 300 ja uusia asiantuntijoita koulutetaan lisää useassa oppilaitoksessa eri puolilla Suomea. Pätevät asiantuntijat on listattu julkiseen rekisteriin ja tätä rekisteriä voidaan hyödyntää myös muutoin kuin vain terveydensuojeluviranomaisten avuksi, esimerkiksi työpaikkojen sisäilmaongelmien selvittämisessä tai silloin, kun kiinteistön omistaja omatoimisesti ryhtyy toimenpiteisiin sisäilmaongelman ratkaisemiseksi.

Osaamisen kehittäminen sisältyy myös Terveet tilat 2028 -ohjelman toimenpiteisiin. Vuonna 2018 opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti kiinteistö- rakennusalan osaamista koskevan esiselvityksen, jossa osaamista ja koulutusta on tarkasteltu kokonaisuutena artikkeleiden, hankkeiden, kyselyjen ja selvitysten sekä opinnäytetöiden antaman informaation kautta. Esiselvitys valmistuu alkuvuonna 2019. Esiselvityksen jälkeen tehdään osaamiskartoitus, jonka tavoitteena on mm. selvittää kuntien kiinteistö- ja rakennusalan henkilöstön sekä rakentajien sisäilma- ja kosteus- ja homeongelmaosaaminen ja mahdolliset osaamisvajeet. Tavoitteena on koulutuksen nykytarjonnan selvittäminen suhteessa alan ammattilaisten osaamistarpeisiin ja alan opettajien osaamisen ja osaamistarpeiden selvittäminen.

Rahoituksella ja rakenteellisilla uudistuksilla on parannettu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen mahdollisuuksia profiloitua omille vahvuusalueilleen. Yliopistolain ja ammattikorkeakoululain uudistuksilla on lisätty korkeakoulujen jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia ja helpotettu korkeakoulutukseen pääsyä. Oulun yliopistolle on myönnetty rakennus- ja yhdyskuntatekniikan koulutusvastuu vuonna 2017. Koulutus painottuu vahvasti terveysrakentamiseen ja sisäilmaston laatuun. Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuonna 2018 rahoittanut rakennusalalla useita perustutkinto-, muunto-, jatko- ja täydennyskoulutuksia, joilla pyritään vastaamaan alan osaajapulaan ja parannetaan osaavan työvoiman saatavuutta.

4. Rakennusten terveellisyyden valvonta

Eduskunta edellyttää, että hallitus löytää tosiasialliset keinot rakennusten terveellisyyttä koskevien säädösten ja määräysten noudattamiseksi. Rakentamista on pystyttävä valvomaan nykyistä paremmin ja valvonnan on oltava oikea-aikaista. Tärkeää on parantaa rakennushankkeen vaihekohtaista dokumentointia mietinnössä esitetyllä tavalla ja tarkastusasiakirjamenettelyä, jotta reaaliaikaisesti voidaan todentaa, kuka on rakennushankkeen eri vaiheissa tehnyt, mitä ja miten. Tämän lisäksi tulee rakennuksesta näkyä, esim. kyltissä, mikä taho on toiminut pääsuunnittelijana, pääurakoitsijana ja valvojana.

Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä käsitellään myös rakentamisen vastuita ja valvontaan liittyviä säädöksiä mukaan lukien rakennusten terveellisyys.

Rakennusten terveellisyyttä koskevien säädösten ja määräysten noudattamista edesauttavat myös rakennusalan eri toimijoiden riittävä koulutus ja osaaminen. Sekä ympäristöministeriö että lukuisat kiinteistö- ja rakennusalan toimijat ovat panostaneet esim. uudistuneista ympäristöministeriön asetuksista (voimaan 1.1.2018) tiedottamiseen ja kouluttamiseen. Tämän lisäksi vuonna 2018 käynnistyneessä Terveet tilat 2028 –toimenpideohjelmassa yhtenä toimenpidekokonaisuutena on rakennus- ja kiinteistöalan sekä terveydenhuoltoalan eri toimijoiden osaamisen kehittäminen.

5. Rakennustyömaiden kosteudenhallinnan parantaminen

Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin rakennustyömaiden kosteudenhallinnan parantamiseksi. Vaativille kohteille tulee nimetä kosteuden ja puhtauden hallinnasta vastaava asiantuntija. Muissa kohteissa vastaavan työnjohtajan vastuuta työmaan kosteudenhallinnasta tulee lisätä. Hallituksen on luotava ohjeistus rakennushankekohtaiselle kosteudenhallintasuunnitelmalle, jonka liittämisestä osaksi rakennushankkeen tarjouspyyntöä muodostuisi luonteva ja vakiintunut käytäntö.

Ympäristöministeriön asetuksessa (782/2017, ns. kosteusasetus) rakennusten kosteusteknisestä toimivuudesta on täsmennetty rakentamisen kosteudenhallintaan liittyviä velvoitteita. Asetus velvoittaa laatimaan kaikille luvanvaraisille hankkeille työmaan kosteudenhallintasuunnitelman. Asetus tuli voimaan 1.1.2018.

Kosteusasetuksessa velvoitetaan lisäksi rakennushankkeeseen ryhtyvää huolehtimaan koko rakennushankkeen kosteudenhallintaselvityksen laatimisesta. Näillä molemmilla velvoitteilla parannetaan rakentamisen kosteudenhallintaa. Rakennushankkeen kosteudenhallintaselvityksen laatiminen aloitetaan jo hankesuunnitteluvaiheessa, joten se voidaan liittää osaksi tarjouspyyntöasiakirjoja.

Mikäli rakennusluvassa, aloituskokouksessa tai erityisestä syystä rakennustyön aikana on määrätty laadittavaksi ja toimitettavaksi rakennushankkeen laadun tai laajuuden vuoksi tarpeellinen erityissuunnitelma, on vastaavan työnjohtajan velvollisuus huolehtia, että sen mukaisesti toimitaan. Vastaavalla työnjohtajalla on jo nykyisten säännösten puitteissa mahdollisuus rakennustyön laadun varmistamiseksi nimetä kosteuden ja puhtauden hallinnasta vastaava asiantuntija.

Rakennustyömaiden kosteudenhallinnan parantumista edesauttaa myös Kuivaketju10-toimintamallin käyttöönoton lisääntyminen. Kuivaketju10-toimintamallia on jalkautettu kentälle lukuisissa seminaari- ja koulutustilaisuuksissa vuonna 2017 tapahtuneen toimintamallin julkistamisen jälkeen. Rakentamisen kosteudenhallintaan ja Kuivaketju10-toimintamalliin liittyvän tietoisuuden lisääntyessä eri toimijat ovat ymmärtäneet toimintamallin käyttöönotosta syntyvät hyödyt mm. rakentamisen laadun parantamisessa.

7. Toimintatavat ja menetelmät kosteus- ja homevaurioiden selvittämiseksi

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, jotta toimintatavat ja menetelmät kosteus- ja homevaurioiden selvittämiseksi ovat nykyistä luotettavampia. On käynyt ilmi, että kosteus- ja homevauriokorjaukset ovat usein epäonnistuneet. Vireillä olevan terveydensuojelulain sekä asumisterveysohjeen uudistamisen yhteydessä tulee parantaa terveyshaittojen syiden etsimisessä käytettävien menetelmien laatua ja selkeyttää ohjearvojen käyttöä. Lisäksi kansalaisille on kerrottava, mitä kosteus- ja homeongelmasta ei tutkimustiedonkaan perusteella tiedetä tulosten perusteella.

Sosiaali- ja terveysministeriö on raportoinut kyseisen lausuman toteuttamiseksi tehdyistä toimenpiteistä edellisten vuosien vuosikertomuksissa. Hallituksen käynnistämässä Terveet tilat 2028-ohjelmassa ja THL:n kansallisen sisäilma- ja terveysohjelmassa on jatkettu ja jatketaan yhätämän toimenpide-ehdotuksen tavoitteiden toteuttamista. Väestön käyttöön on tuotettu ja tuotetaan tietoa kokoamalla tutkittua tietoa ja ohjeistusta mm. THL:n ja TTL:n internet sivuille. Kansallisessa sisäilma- ja terveysohjelmassa laaditaan kirjallisuuskatsauksia yleisimmistä sisäilmaan liittyvistä altisteista, joissa kootaan olemassa oleva tutkimustieto. Keväällä 2019 julkaistiin katsaus toksisuusanalyyseihin liittyen. Suunnitteilla on katsaukset mineraalikuiduista, hiukkasista, mikrobeista ja VOC-yhdisteistä. Katsauksia voidaan hyödyntää mm. asiantuntijatyössä sekä säädösten ja ohjeiden valmistelussa, mutta myös yleisessä viestinnässä.

Lokakuussa 2019 julkaistiin THL:n toteuttaman väestökyselyn tulokset. Kyselyn aiheena oli sisäilmaan liittyvät tiedot, asenteet ja käsitykset haitoista. Kyselyssä ilmeni, että väestön sisäilmaan liittyvät riskikäsitykset poikkeavat yhä paljon tutkitusta tiedosta.
Ympäristöministeriössä Kosteus- ja homevaurioituneen rakennuksen korjaus -oppaan päivitys on valmistunut ja julkaistu 2019. Opas voitti vuoden 2019 kosteusturvallisuuspalkinnon. Uusittu opas tulee toimimaan oppaana kosteus- ja homevaurioituneiden rakennusten korjausten suunnittelijoille ja sen toivotaan auttavan ammattilaisia suunnittelemaan onnistuneita ja pitkäikäisiä korjauksia. Opasta voidaan hyödyntää koulutuksessa.

8. Tiedottaminen kosteus- ja homevaurioituneista rakennuksista ihmisten altistumisajan lyhentämiseksi

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viipymättä toimenpiteisiin mm. antamalla ohjeita ja tiedottamalla hyvistä käytänteistä, jotta ihmisten altistumisaika kosteus- ja homevaurioituneissa rakennuksissa saadaan mahdollisimman lyhyeksi.

Hallituksen käynnistämän Terveet tilat 2028-ohjelmassa ja THL:n kansallisen sisäilma- ja terveysohjelmassa valmistelussa on otettu huomioon myös tämän toimenpide-ehdotuksen tavoitteet. Ohjelmissa kootaan olemassa olevat ohjeistukset ja hyvät käytännöt kiinteistökannan hallintaan, rakentamiseen ja korjausrakentamiseen sekä rakennusten ylläpitoon ja sisäilmaongelmien selvittämiseen. Niiden pohjalta laaditaan Terveet tilat – toimintamalli, jossa rakennusten kunto, tarkoitukseensa sopivuus ja käyttäjien kokemukset tarkistetaan säännönmukaisesti, tilanne arvioidaan ja ongelmiin puututaan ripeästi.

11. Sisäilmasta oireilevien ja sairastuneiden ihmisten hoitoon pääsy

> ***Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin huonosta sisäilmasta oireilevien ja sairastuneiden ihmisten tutkimusten, hoidon sekä viranomaisten antaman tuen parantamiseksi mietinnössä ehdotetulla tavalla. Tärkeää on huolehtia, että kaikki terveyshaitoista kärsivät pääsevät asianmukaisiin tutkimuksiin ja saavat apua riippumatta siitä, ovatko he työelämässä tai missä päin Suomea asuvat. Myös silloin, kun oireiden ja sairauksien lääketieteellisistä syistä ei ole varmuutta, tulee käytettävissä olevin keinoin varmistaa, että potilas saa hoitoa mahdollisimman hyvin.***

Hallituksen käynnistämässä Terveet tilat 2028-ohjelmassa ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kansallisen sisäilma- ja terveysohjelman valmistelussa on otettu huomioon myös tämän toimenpide-ehdotuksen tavoitteet. Kansallisessa sisäilma- ja terveysohjelmassa on kartoitettu terveydenhuollon sisäilmaosaamista ja aloitettu sen pohjalta terveydenhuollon koulutusta. Terveet tilat 2028-ohjelman ja kansallisen sisäilma- ja terveysohjelman lisäksi myös terveydenhuolto on itse aktivoitunut sisäilmasta oireilevien ja ympäristöherkkien hoidossa. Esimerkiksi HUS on käynnistänyt sisäilmapoliklinikka-toiminnan ja poliklinikan toiminnallisten häiriöiden hoitoon. Myös OYS on perustanut ympäristöherkkyystyöryhmän antamaan moniammatillista tukea ko. potilaille. Lisäksi mm. terveyskylä-portaaliin valmistellaan omahoitomateriaalia.

Vuonna 2020-2021 Kansallisessa sisäilma- ja terveysohjelmassa on tarkoitus selvittää sisäilmasta oireilevien hoitopolut ja tuen mahdollisuudet perusterveydenhuollossa ja määritellä työterveyshuollon ja erikoissairaanhoidon tutkimus- ja hoitopolut sisäilmasta oireileville. Lisäksi on mm. tarkoitus kehittää työntekijöiden näkökulmasta yksilöllisiä tukitoimia, joilla tuetaan sisäympäristöstä oireilevien työ- ja toimintakykyä sekä työssä jaksamista.